

بیت از بیخ

مصاحبه به عنوان یک روش پژوهش کیفی؛

راهنمای پروژه نگران علوم تربیتی، اجتماعی و انسانی

ته‌یسنده

اره‌یک سیدمن

ترجمه

سید علی کوشازاده

دکتری مدیریت منابع انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد

علی‌رضا جابری

کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی تهران

سارا حسینی آرانی

کارشناسی ارشد مدیریت استراتژیک منابع انسانی، دانشگاه تهران

سرشناسه

: سیدمن، ابرونینگ، ۱۹۳۷ - م.

Seidman, Irving

عنوان و نام پدیدآور

: مصاحبه به عنوان یک روش پژوهش کیفی؛ راهنمای پژوهشگران علوم تربیتی، اجتماعی و انسانی / نویسنده ابرونینگ سیدمن؛ ترجمه سیدعلی کوشازاده، علی رضا جابری، سارا حسینی آرائی.

مشخصات نشر

: تهران: مهکامه، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری

: ۲۹۶ ص.

شابک

: 978-600-7127-85-8

وضعیت فهرست نویسی

: فیپا

یادداشت

: عنوان اصلی: Interviewing as qualitative research: a guide for researchers in education and the social sciences, 4th. ed, c2013.

: ترجمه ویراست قبلی کتاب حاضر با عنوان «روش شناسی مصاحبه در پژوهش کیفی (راهنمای عملی پژوهشگران علوم تربیتی و اجتماعی)» با ترجمه مجتبی حبیبی، هاشم جبرائیلی و غلامرضا یادرگاززاده توسط انتشارات فرهنگ شناسی در سال ۱۳۹۴ فیپا گرفته است.

عنوان دیگر

: روش شناسی مصاحبه در پژوهش کیفی (راهنمای عملی پژوهشگران علوم تربیتی و اجتماعی).

موضوع

: مصاحبه - Interviewing

موضوع

: علم اجتماعی -- تحقیق -- روش شناسی

موضوع

: Social sciences -- Research -- Methodology

موضوع

: آموزش و پرورش -- تحقیق -- روش شناسی

موضوع

: Education -- Research -- Methodology

شناسه افزوده

: کوشازاده، سیدعلی، ۱۳۶۲ - مترجم

شناسه افزوده

: جابری، علی رضا، ۱۳۶۷ - مترجم

شناسه افزوده

: حسینی آرائی، سارا، ۱۳۸۰ - مترجم

رده بندی کنگره

: ۱۳۹۵ ۹۱۳/۲۸/۱

رده بندی دیویی

: ۳۰۰/۷۲۳

شماره کتابشناسی ملی

: ۴۴۲۷۵۶۸

نام کتاب: مصاحبه به عنوان یک روش پژوهش کیفی؛ راهنمای پژوهشگران علوم تربیتی، اجتماعی و انسانی

مؤلف: ابرونینگ سیدمن

مترجمان: سید علی کوشازاده - علی رضا جابری - سارا حسینی آرائی

ناشر: مهکامه

صفحه آرا: الوهاب

چاپ و صحافی: گوهراندیشه

نوبت چاپ: اول آبان ۱۳۹۵

تیراژ: ۵۰۰

قیمت: ۱۷۵۰۰۰ ریال

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۲-۸۵-۸

مراکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، نرسیده به بلایفای نژاد، کوچه انوری، پلاک ۸، طبقه دوم، نشر و

پخش مهکامه تلفن: ۰۵۰-۶۶۴۹۷۰۳-۶۶۴۸۸۲۰۳ فکس: ۰۹۱۲۳۹۷۴۰۲۱-۶۶۹۶۱۵۰۹

en_mahkame@Yahoo.com www.mahkameh.com

پست الکترونیکی:

نمایندگی های شهرستان:

۱- مشهد: خیابان سعدی، پاساژ مهتاب، کتابفروشی درخشش، تلفن: ۳۲۲۵۱۹۲۳ (۰۵۱)

۲- اصفهان: خیابان چهارباغ عباسی، مجتمع چهارباغ، زیرزمین پلاک ۲۶، تلفن: ۳۲۲۳۸۸۵۶ (۰۳۱)

آدرس کانال انتشارات مهکامه

telegram.me/mahkamepublishers

فهرست مطالب

۹	پیش‌گفتا نویسنده.....
۱۵	مقدمه مت‌جمان.....
۱۹	سپاس‌نامه (دردانی).....
۲۱	مقدمه / چگونه به این مصاحبه آمدم.....
۳۱	فصل اول / چرا مصاحبه؟.....
۳۴	هدف مصاحبه.....
۳۷	مصاحبه: روش «شناخته شده» / «ناشناخته»؟.....
۳۹	چرا مصاحبه نکنیم؟.....
۴۳	جمع‌بندی.....
۴۳	یادداشت.....
۴۵	فصل دوم / ساختاری برای مصاحبه عمیق و پدیدارشناسی / شناختی.....
۴۸	چه چیزی مصاحبه را یک موضوع پدیدارشناسی می‌سازد؟ چه اهمیتی دارد؟.....
۴۹	مضمون پدیدارشناسی اول: ماهیت موقت و ناپایدار تجربه انسان.....
۵۰	مضمون پدیدارشناسی دوم: چه نوع درکی است؟ درک ذهنی.....
۵۱	مضمون پدیدارشناسی سوم: تجربه زیسته به عنوان پایه و اساس «پدیده».....
۵۳	مضمون پدیدارشناسی چهارم: تأکید بر معنا و معنا در زمینه (بستر).....
۵۵	این مضامین پدیدارشناسی چه اهمیتی دارند؟.....
۵۶	مجموعه مصاحبه‌های سه‌گانه.....
۵۷	مصاحبه اول: متمرکز بر تاریخ زندگی.....
۵۸	مصاحبه دوم: جزئیات تجربه.....
۵۹	مصاحبه سوم: تفکر درباره معنا.....
۶۰	رعایت ساختار.....
۶۱	طول مصاحبه‌ها.....

- ۶۳..... فاصله زمانی بین مصاحبه‌ها
- ۶۴..... گزینه‌های دیگر برای ساختار و فرایند
- ۶۵..... معنا متعلق به کیست؟ روایی و پایایی
- ۶۶..... آیا معنا متعلق به همه است؟
- ۶۸..... مثالی از یک رویکرد به روایی
- ۷۱..... اجتناب از پاسخ‌های مکانیکی
- ۷۲..... خودتان فرایند را تجربه کنید
- ۷۵..... فصل سوم / طرح پیشنهادی پژوهش: از ایده ذهنی تا بر روی کاغذ و سپس در اجرا
- ۷۶..... طرح پیشنهادی پژوهش به منزله کاری با مراحل تشریفاتی (آداب و رسوم تدوین)
- ۷۷..... تعهد
- ۷۹..... از تفکر تا رفتار
- ۸۰..... چه کارهایی باید انجام شود؟
- ۸۱..... پرسش‌هایی برای ساختار بندی پیشنهاد
- ۸۱..... چه چیزی؟
- ۸۳..... چرا؟ درون زمینه (بستر)
- ۸۵..... چگونه؟
- ۸۷..... چه کسی؟ چه وقت؟ کجا؟
- ۸۸..... منطق بنیادی
- ۹۰..... کار کردن بر روی مواد (مطالب)
- ۹۳..... کار خود را به صورت آزمایشی اجرا کنید
- ۹۴..... نتیجه‌گیری
- ۹۵..... فصل چهارم / استقرار سازوکارهای دسترسی، گزینش و تماس گرفتن با مشارکت کنندگان
- ۹۵..... مخاطرات دسترسی آسان
- ۹۶..... مصاحبه کردن با افرادی که تحت نظارت شما هستند
- ۹۷..... مصاحبه با دانش‌آموزان خودتان
- ۹۷..... مصاحبه با آشنایان
- ۹۸..... مصاحبه با دوستان
- ۹۹..... خودتان را به اندازه کافی جدی بگیرید
- ۱۰۰..... دسترسی از طریق دروازه‌بانان رسمی

۱۰۳	نگهبان‌های غیر رسمی
۱۰۴	دسترسی و سلسله مراتب
۱۰۵	برقراری تماس
۱۰۵	تماس حضوری را شخصاً برقرار کنید
۱۰۸	ایجاد خزانه شرکت‌کننده‌ها
۱۰۹	چند ملاحظه منطقی
۱۱۲	انتخاب، مشارکت‌کنندگان
۱۱۲	فصل تماس
۱۱۴	نهی‌گیری هدفمند
۱۱۷	تله‌هایی که با در فرآیند، گزینش از آن‌ها اجتناب کرد
۱۱۸	چه تعداد مشارکت‌کننده کافی است؟
۱۲۱	فصل پنجم / رهیافتی به هیئت‌ساز بازننگری نهادی و رضایت آگاهانه
۱۲۲	گزارش بلمونت
۱۲۳	استقرار هیئت‌های بازننگری نهادی در حلقه
۱۲۴	عضویت در هیئت بازننگری نهادی و فرآیند بازننگری
۱۲۶	فرم (برگه) رضایت آگاهانه
۱۲۸	هشت بخش اصلی برگه رضایت آگاهانه
۱۳۰	۱. چه چیزی، چه مدت، چگونه، با چه هدفی و برای چه کسی؟
۱۳۰	چه چیزی، برای چه مدتی و چگونه؟
۱۳۰	با چه هدفی؟
۱۳۱	برای چه کسی؟
۱۳۱	۲. ریسک‌ها، ناراحتی‌ها و آسیب‌پذیری
۱۳۲	۳. حقوق مشارکت‌کنندگان
۱۳۳	مشارکت داوطلبانه
۱۳۳	حق خروج
۱۳۴	حق بازننگری و ممنوع کردن استفاده از ابزار مصاحبه
۱۳۶	حق حریم خصوصی
۱۳۹	۴. منافع احتمالی
۱۴۰	۵. محرمانگی اسناد

- محدودیت‌های حفظ محرمانگی: حکم احضاریه و الزامات گزارشی تعهد شده..... ۱۴۱
- ۶ منتشر ساختن..... ۱۴۳
- مالکیت مشترک مواد پژوهش..... ۱۴۳
- استفاده گسترده از داده‌های مصاحبه..... ۱۴۴
- استفاده‌های احتمالی از داده‌های مصاحبه..... ۱۴۴
- پاداش..... ۱۴۵
- ۷ شرایط خاص برای کودکان..... ۱۴۶
- ۸ علاقات تماس و رونوشت برگه‌ها..... ۱۴۷
- بان مناسب..... ۱۴۷
- پیچیدگی‌های تصدیق فرآیند بازنگری هیئت بازنگری نهادی و رضایت آگاهانه..... ۱۴۸
- فصل ششم / سبک نوشتاری نیست، ولی نقش زیادی دارد..... ۱۵۳
- بیشتر گوش بده، کمتر حرف بزن..... ۱۵۳
- پیگیری آن‌چه که مشارکت‌کننده بگوید..... ۱۵۸
- وقتی ابهام دارید سؤال بپرسید..... ۱۵۸
- بپرسید تا بیشتر درباره یک موضوع بدانید..... ۱۶۰
- اکتشاف، نه کاوش (تجسس)..... ۱۶۲
- بیشتر گوش بده، کمتر حرف بزن، و سؤالات واقعی بپرس..... ۱۶۲
- از سؤالات جهت‌دهنده اجتناب کنید..... ۱۶۳
- سؤالات باز بپرسید..... ۱۶۳
- پیگیر باشید، اما وقفه (اختلال) ایجاد نکنید..... ۱۶۵
- دو رویکرد مطلوب..... ۱۶۶
- از مشارکت‌کننده بخواهید تا با شما به شکلی صحبت کند که انگار فرد دیگری..... ۱۶۷
- از مشارکت‌کننده بخواهید یک داستان بگوید..... ۱۶۷
- از مشارکت‌کنندگان بخواهید بازسازی کنند، نه این‌که به یاد بیاورند..... ۱۶۹
- مشارکت‌کنندگان را متمرکز نگه دارید و بخواهید که جزئیات را بازسازی کنند..... ۱۶۹
- به فراز و فرودهای مصاحبه نگاه بسیار شخصی نداشته باشید..... ۱۷۰
- تعاملات خودتان را محدود کنید..... ۱۷۱
- فقط بعضی از اوقات، تجربیات خودتان را به اشتراک بگذارید..... ۱۷۱
- پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان خود را تقویت نکنید..... ۱۷۱

۱۷۲	اکتشاف در «خنده»
۱۷۴	احساسات مبهم خود را پی بگیرید
۱۷۵	با دقت و احتیاط از یک راهنمای مصاحبه استفاده کنید
۱۷۶	سکوت بردبارانه
۱۷۷	جمع‌بندی
۱۷۹	فصل هفتم / مصاحبه به‌عنوان یک رابطه
۱۸۰	مصاحبه به‌عنوان یک رابطه «من و تو/دیگری»
۱۸۱	مناببات میمانه (روابط سازگار)
۱۸۷	هویت‌های گروه اجتماعی و روابط مصاحبه
۱۸۷	نژاد و قومیت
۱۹۱	جنسیت
۱۹۳	طبقه، سلسله مراتب و آیین
۱۹۵	تفاوت‌های زبان‌شناسی
۱۹۶	سن
۱۹۷	نخبگان
۱۹۸	تمایز میان تجربیات خصوصی، شخصی و عمومی
۲۰۰	اجتناب از یک رابطه‌ی درمانی
۲۰۲	منافع متقابل
۲۰۳	انصاف (تسهیم متناسب)
۲۰۵	مصاحبه‌های از راه دور و رابطه میان مشارکت‌کننده و مصاحبه‌کننده
۲۱۱	فصل هشتم / تحلیل، تفسیر و به اشتراک گذاشتن داده‌ها و مواد مصاحبه
۲۱۱	مدیریت داده‌ها
۲۱۲	جدا نگاه داشتن فرآیند مصاحبه و تحلیل: در فاصله بین مصاحبه‌ها چه می‌توان کرد؟
۲۱۴	ضبط مصاحبه‌ها
۲۱۵	پیاده‌سازی مصاحبه‌ها
۲۱۸	خواندن، کاهش دادن و تحلیل متن
۲۱۹	مشخص‌سازی آنچه در متن، مورد علاقه است
۲۲۲	به اشتراک گذاری داده‌های مصاحبه: نیم‌رخ‌ها (پروفاایل‌ها) و مضامین
۲۲۲	منطق تهیه و تدوین نیم‌رخ‌ها

۲۲۵	 مراحل تدوین یک نیم‌رخ
۲۲۸	 نیم‌رخ به‌عنوان راهی برای دانستن
۲۳۲	 برقراری پیوندهای مضمونی و تحلیل آن‌ها
۲۳۷	 تفسیر مواد (داده‌ها)
۲۴۱	 نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی به کمک رایانه
۲۴۴	 هشدارهایی در رابطه با CAQDAS
۲۴۴	 یک تصور غلط و خطرناک
۲۴۵	 نله‌گذاری‌بندی
۲۴۶	 بار کردن بر روی صفحه‌نمایش یا کاغذ
۲۴۶	 آیا CAQDAS به‌بشگران را از مواد مصاحبه‌شان و محتوای آن دور می‌کند؟
۲۴۹	 حمایت نهادی یا سازمانی
۲۵۱	 نکته
۲۵۳	 فصل نهم / اصول اخلاقی انجام کار خوب
۲۵۴	 انجام کار خوب
۲۵۹	 اقدام متقابل ضمنی در قبال مشارکت‌کنندگان: در طریق رعایت کرامت انسانی
۲۶۱	 جمع‌بندی
۲۶۳	 پیوست‌ها / دو نیم‌رخ (پرو فایل)
۲۶۳	 نیم‌رخ اول: ناندا: یک کامبوجی بازمانده از دوران پل
۲۷۴	 نیم‌رخ دوم: بتی: یک مددکار با سابقه
۲۸۳	 منابع مورد استفاده و ارجاع در کتاب

پیش‌گفتار نویسنده

در تجربه حرفه‌ای‌ام به‌عنوان یک معلم دانشگاهی، با بسیاری از دانش‌جویان تحصیلات تکمیلی که علایق عمیق و سرشاری داشتند و می‌خواستند ایده‌هایشان را در پایان‌نامه‌هایشان بیان کنند، همکاری داشته‌ام. اغلب آن‌ها به دلیل ضعف در روش‌شناسی مناسب و مدغمی (موجه قابل پیاده‌سازی) با مانع روبرو می‌شدند. این افراد کسانی هستند که سال ۱۹۸۸ آن‌ها را «جویندگان روش» می‌نامید.

این کتاب برای دانش‌جویان تحصیلات تکمیلی (و به‌ویژه دکتری) که به دنبال آن روش هستند و کسانی که فکر می‌کنند مصاحبه عمیق برای آن‌ها و پژوهش‌شان انتخاب مناسبی است، تهیه شده است. علاوه بر این، کتاب حاضر برای پژوهشگران با تجربه‌تر و علاقه‌مند به پژوهش کیفی که اطلاعات اندکی درباره فرایند [و شرایط] مصاحبه دارند، نیز مفید است؛ و سرانجام این کتاب، ابزار فیدی است برای آن استادان دانشگاهی جستجوگر متون تکمیلی درباره‌ی فرایند مصاحبه‌ی عمیق، که روش و تکنیک را با موضوع‌های وسیع‌تر مرتبط با پژوهش کیفی، تحلیل کنند. این کتاب برای استفاده فردی و کلاسی، فراهم‌کننده معرفی و مقدمه‌ای گام به گام درباره‌ی فرایند پژوهش با استفاده از مصاحبه عمیق است و این گام‌ها را در حوزه موضوع‌های مهم در زمینه پژوهش‌های کیفی مطرح می‌کند.

متن این کتاب، با محوریت یک رویکرد پدیدارشناسی/شناختی در مورد فرایند مصاحبه عمیق تنظیم شده است. مقدمه، بیان می‌کند که چگونه من [نویسنده کتاب] به فرایند انجام مصاحبه عمیق ورود کردم.

فصل ۱. منطق استفاده از مصاحبه به عنوان یک روش پژوهش و قابلیت روایت‌ها به عنوان راهی برای کسب دانش را مورد بحث قرار می‌دهد.

فصل ۲. در ویرایش چهارم کتاب، بخش جدیدی درباره مفروضات (پیش‌فرض‌های) پدیدارشناسی ساختار مصاحبه عمیق، ارائه می‌کند که در این کتاب مورد بحث قرار داده‌ام. این فصل، ارائه‌دهنده راهنمایی‌های تخصصی درباره چگونگی اجرای این رویکرد در مصاحبه و اصول تطبیق آن با اهداف شخص [پژوهشگر] است.

فصل ۳. موضوعات و مسائلی را که سبب احتیاط و ترس هنگام نوشتن طرح پیشنهادی می‌شوند، کاوش نموده و پرسش‌های ساده و پر معنا که می‌تواند پژوهشگر را در طول فرآیند مصاحبه یاری کنند، مطرح می‌کند.

فصل ۴. با تأکید بر اجتناب از نگارش و دام‌های فرآیند مصاحبه، موضوع‌های مربوط به یافتن، تماس گرفتن و انتاب کردن مشارکت‌کننده‌ها را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد.

فصل ۵. در پاسخ به نگرانی‌های فزاینده درباره مسائل اخلاقی در پژوهش‌های مصاحبه‌محور، فرآیند شورای بازنگری (انستیتوت ررسی) نهادی را معرفی و رهنمودهایی که این شورا برای پژوهشگران مصاحبه‌کننده ارائه می‌دهد، بیان می‌کند. این فصل، مخاطره‌های اخلاقی پژوهش مصاحبه‌محور که باعث شد تا شوراهای بازنگری نهادی، فرم‌های اعلام رضایت آگاهانه را الزامی کنند، توضیح می‌دهد. در ادامه فصل، دسته‌های اصلی و عمده‌ای که باید در فرم رضایت آگاهانه بیاید مطرح می‌شود، به خوانندگان درباره مسائل اخلاقی هر کدام از آن نکات هشدار داده می‌شود، و پیچیدگی‌ها و بحث‌های پیرامون فرآیند شورای بازنگری نهادی و فرم رضایت آگاهانه را بررسی می‌کند.

فصل ۶، از رویکرد ارائه‌ی مجموعه‌ای از دستورالعمل‌های راهنما (شبه کتاب آشپزی) اجتناب نموده و به جای آن، مهارت‌ها و فنون خاص مصاحبه را مورد بحث قرار داده و آن‌ها را به موضوع‌های مهم مربوط به مصاحبه کردن و پژوهش (تحقیق) کیفی ارتباط می‌دهد. این فصل بر چگونه شنیدن صحبت‌های مصاحبه‌شونده (مشارکت‌کننده) و چگونگی پرسیدن سؤال از آن‌ها تأکید دارد.

فصل ۷، فرآیند مصاحبه را به‌عنوان یک «رابطه» مورد اکتشاف قرار می‌دهد. این رابطه در حوزه و زمینه‌ی بحث‌های عمده‌ی اجتماعی معاصر که اغلب در تعامل‌های بین مصاحبه‌کننده‌ها و مصاحبه‌شونده‌ها نهفته‌اند، قرار دارد. در ویرایش دوم کتاب، بخش جدیدی با عنوان «مصاحبه از راه دور» و کاربردهای آن در رابطه میان مشارکت‌کننده و مصاحبه‌کننده اضافه شده است. این فصل همچنین از نهات مختلف، به احتمال اشتباه گرفتن «پژوهش مصاحبه‌محور» با «درمانگری» می‌پردازد؛ و به خوانندگان درباره پیچیدگی‌های منفعت متقابل (پژوهشگر-مشارکت‌کننده) هشدار می‌دهد و بر انصاف به‌عنوان عنصر ضروری در فرایند مصاحبه تأکید می‌کند.

فصل ۸، چگونگی مدیریت، کارکردن بر روی داده‌های تولید شده از طریق مصاحبه عمیق، و به اشتراک‌گذاری آن‌ها را مورد بحث قرار می‌دهد. این فصل، خواننده را از آغاز تا انتهای یک فرآیند گام به گام برای کارکردن بر روی مطالب گسترده‌ای که مصاحبه‌کننده‌ها در طی فرآیند مصاحبه جمع‌آوری می‌کنند، هدایت می‌کند. این فصل دو فرآیند تحلیلی بالقوه را مطرح می‌کند: اولی منجر به شناسایی مضامین ظهور یافته از مطالب جمع‌آوری شده طی مصاحبه می‌شود، و دومی به تدوین نیم‌رخ‌های (پروفایل‌های) روایتی از تجربه‌های مصاحبه‌شونده‌ها و معنی‌هایی که از آن تجربه‌ها می‌سازند، منتهی می‌شود. هر دو فرآیند، راه‌هایی برای به

اشتراک و بحث گذاشتن نتایج حاصل از مصاحبه با مخاطبان گسترده، هستند.

در ویراست چهارم کتاب، بخشی درباره بررسی دلایل موافقت و مخالفت استفاده از «ترم‌افزارهای تحلیل داده‌های کیفی به کمک رایانه»^۱ که عموماً با عنوان CAQDAS شناخته می‌شوند، اضافه کرده‌ام.

فصل ۵. با عنوان «انجام کار خوب» در ویراست چهارم به کتاب افزوده شده است و به بررسی ارتباط بین کار مصاحبه و اصول اخلاقی مصاحبه، فراتر از [رضایت آگاهانه (توافق جلب شده)، می‌پردازد.

در پیوسته این کتاب، دو نیم‌رخ داستانی (روایتی) ارائه شده است. این مثال‌ها قابلیت مصاحبه را از دو جنبه‌ی دست یافتن به عمق تجربه‌های مرگ و زندگی، و اکتشاف در پیچیدگی‌ها و مبارزات مهم تجربه‌های روزانه‌ی مصاحبه‌شوندگان، آشکار می‌کنند.

کتاب حاضر در حالی که یک دیدارشناسی در فرآیند مصاحبه عمیق را پیشنهاد می‌کند، اصول و روش‌هایی را نیز که قابل انطباق با دامنه‌ی گسترده‌ای از رویکردهای مختلف در مصاحبه هستند، معرفی می‌کند و مورد بحث قرار می‌دهد.

در سراسر متن این کتاب، مثال‌هایی از مصاحبه‌های انجام شده توسط همکارانم، دانش‌جویانی که با آن‌ها کار کرده‌ام و نتیجه پژوهش‌های خودم، که موضوع‌های مورد بحث را روشن می‌کنند، آورده‌ام. سعی کرده‌ام یک تراز در به اشتراک گذاشتن تجربیم در فرآیند مصاحبه عمیق ارایه کنم تا خواننده بتواند آن‌ها را که می‌خواهد استفاده کند، و راهنمایی‌های روشن کافی ارایه کرده‌ام تا استفاده‌کننده کتاب بتواند با موفقیت، یک پروژه پژوهشی بر مبنای رویکرد تشریح شده، مفهوم‌سازی و اجرا کند.

علاوه بر این، یک پروژه عملی که افراد، همه کلاس‌ها و یا کارگاه‌ها بتوانند آن را در زمانی اندک مورد استفاده و اجرا قرار دهند، توصیف کرده‌ام. همچنین،

خواننده‌های کتاب را به روش‌های مطالعه، تأمل کردن و ارزیابی اقدامات مصاحبه‌خودشان، رهنمون ساختم.

هدفم نوشتن یک متن به اندازه‌ی کافی روشن و عملی - کاربردی برای راهنمایی‌های مفید درباره فرآیند مصاحبه عمیق به‌عنوان یک روش پژوهش، و نیز متصل کردن این روش پژوهش به موضوع‌های گسترده‌تر در پژوهش‌های کیفی بوده است. به این منظور، خواننده‌ها را به مطالعه منابع منتخب دیگری ارجاع داده‌ام تا توجه به آن‌ها، به مسائل روش‌شناسی، اخلاقی و فلسفی مستتر در فرآیند مصاحبه و پژوهش کیفی، شود. اینترنت به یک ابزار پژوهشی مهم تبدیل شده است، من هم توجه خواننده‌ها را به منابع اینترنتی مربوط به موضوع که هم اکنون در دسترس هستند، جلب کردم.

امیدوارم تأکید بر اصول راهنمای ارائه شده در این کتاب و یکپارچگی موضوع‌های گسترده‌تر در روش مصاحبه کیفی بتوانند این کتاب را برای گستره وسیعی از پژوهشگران در زمینه علوم آفرینی و اجتماعی مثمر ثمر سازد. امید دیگر من این است که این کتاب، پژوهشگران مصاحبه‌کننده را به یک روش [پژوهش] برساند که ذهن آن‌ها را درگیر سازد، قلب‌هایشان را تحریک کند، و برای انجام کارهای خوب از آن‌ها پشتیبانی کند.

مقدمه مترجمان

کتاب محراب «مصاحبه به عنوان یک روش پژوهش کیفی؛ راهنمای پژوهشگران علوم تربیتی و اجتماعی»، در سال ۲۰۱۳ توسط نویسنده فرهیخته آن، «اروینگ سیدمن»، به ویلاست تهران رسید و در دسترس علاقه‌مندان پژوهش کیفی قرار گرفت. ویراست اخیر این کتاب، با افزودن مطالب روز، یعنی مباحث اخلاق پژوهش، مصاحبه‌های از راه دور و تحلیل داده‌ها مبتنی بر نرم‌افزارهای رایانه‌ای، غنای بیشتری به محتوای آن بخشید. استادم فراهم‌کننده راهنمایی‌های کاربردی، به‌روز، روشن و گام به گام برای پژوهشگران مصاحبه‌کننده‌ی تازه کار و با تجربه است تا بتوانند به توسعه، شکل‌دهی و انعکاس مصاحبه به عنوان یک فرایند پژوهش کیفی بپردازند.

کتاب حاضر، با استفاده از مثال‌های قابل فهم، علاوه بر عنوان مصاحبه به منظور ارائه مباحث مورد بررسی، کمک می‌کند تا خوانندگان آن به درکی از پیچیدگی‌های مصاحبه کردن و پیوندهای آن با مباحث گسترده‌تر پژوهش کیفی، دست یابند. این کتاب، شامل اصول و روش‌هایی است که برای هر پژوهش کیفی مبتنی بر مصاحبه قابل بهره‌برداری است. بنابراین، پژوهشگران دانشگاهی و غیر دانشگاهی در رشته‌ها و حوزه‌های مطالعاتی مختلف همانند: علوم اجتماعی و انسانی، از جمله: علوم تربیتی، علوم سیاسی، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و مددکاری، مدیریت و اقتصاد، می‌توانند از رهنمودها، اصول و فنون به‌خوبی روشن شده در این کتاب برای مطالعات نظری و میدانی فردی، تیمی و سازمانی استفاده کنند.

کتاب حاضر برای مخاطبان در سطح حداقل دارای مدرک لیسانس که با مبانی اولیه پژوهش آشنایی نسبی دارند مناسب است. با این حال، این ویژگی را نیز دارد

که هم بتواند به عنوان یک کتاب مکمل دانشگاهی برای درس روش پژوهش کیفی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری انتخاب شود، و هم برای پژوهش‌های غیرکلاسی و مطالعات افراد و جوامع محلی، سازمانی، صنعتی، ملی، و فراملی به عنوان یک منبع خودآموز مورد استفاده قرار گیرد.

بر این اساس، کتاب حاضر با «هدف قرار دادن» گستره نسبتاً وسیعی از مخادعان دانشگاهی و غیردانشگاهی از رشته‌ها و حوزه‌های مختلف علمی و کاری به روان‌خاطب خود، تلاش کرده است یک روش اکتشاف دانش مبتنی بر رویکرد پدیدارشناسی، برگرفته از پدیده‌ها و تجارب انسانی را در قالب اصول و فنون مصاحبه کیفی عمیق، عرضه نماید. مطالبی که با رویکردی کاربردی، متنی روان و تجارب میدانی ویساده آن، به رشته تحریر درآمده است. همچنین با توجه رواج گسترده استفاده از مصاحبه در پژوهش‌های کیفی، منابع و کتب اندکی به زبان فارسی وجود دارند که به شکل مسرکز و معتبر پاسخگوی نیازهای پژوهشگران آن باشد. از این رو، چنین ویژگی‌هایی از این اثر ارزشمند و کم نظیر (در تشریح تخصصی مصاحبه کیفی)، موجب تسهیل ترجمان در برگرداندن این اثر به زبان فارسی بوده است.

علاوه بر این، با توجه به ارجاع‌های نویسنده به منابع متعدد اصیل درباره موضوعات مورد بحث در هر بخش از کتاب، فهرست این منابع نیز در نسخه فارسی کتاب آورده شده است تا خوانندگان علاقه‌مند در صورت نیاز به آنند به متن منابع تکمیلی هر موضوع، مراجعه فرمایند و اطلاعات عمیق‌تر تکمیلی را کسب کنند. تلاش مترجمان از ابتدای ترجمه تا انتهای ویراستاری‌ها بر آن بوده است که با توجه به موارد مذکور، اثری در شأن متن اصلی و مخاطبان فرهیخته کتاب، ارائه کنند (معادل‌هایی دقیق و عباراتی روان)؛ با این حال، تیم ترجمه و ویراستاری، خود را از خطا مصون نمی‌دانند و پذیرای نظرات سازنده‌ی خوانندگان ارجمند این کتاب هستند.

سرانجام، مطابق با کلام مشهور و گران‌بار «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ»، هر کس سپاس‌گزار زحمات مخلوقات الهی نباشد، از خالق آنان نیز

قدردانی نکرده است، مترجمان از همه فرهیختگان و عزیزانی که با نظرات سازنده خود به غنای هر چه بیشتر آن کمک نمودند، به ویژه دفتر مطالعات فرهنگی و اجتماعی شهرداری مشهد برای معرفی، و انتشارات مهکامه برای انتشار کتاب، قدردانی می نمایند.

سید علی کوشازاده^۱

دکتری مدیریت منابع انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد

علی رضا جابری^۲

دارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی تهران

سارا حسینی آرانی^۳

کارشناسی ارشد مدیریت استراتژیک منابع انسانی، دانشگاه تهران

1. akoushazade@gmail.com
 2. ar_jaberi@yahoo.com
 3. saraarani2012@yahoo.com